

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Ruimtelijke Ontwikkeling
voltijd

De Haagse Hogeschool

De kracht van
kennis.

BEOORDELINGSRAPPORT

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Ruimtelijke Ontwikkeling
voltijd

De Haagse Hogeschool

Crohonummer 30038

Hobéon Certificering

23 april 2019

Auditpanel

Dhr. W.L.M. (Wienke) Blomen, voorzitter

Mw. dr.ir. F.A. (Flora) Nycolaas

Dhr. dr. S.J.H. (Stan) Majoor

Mw. L. (Lotte) Aartse, studentlid

Secretaris

Dhr. dr. P.J.A.M. (Peter) Scharpff RI

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	7
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	9
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	33
6.	AANBEVELINGEN	35
BIJLAGE I	Scoretabel	37
BIJLAGE II	Programma, werkwijze en beslisregels	39
BIJLAGE III	Lijst geraadpleegde documenten	43
BIJLAGE IV	Overzicht auditpanel	45

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	De Haagse Hogeschool
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	n.v.t.
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	B Ruimtelijke Ontwikkeling
registratienummer croho	30038
domein/sector croho	Techniek
oriëntatie opleiding	hbo
niveau opleiding	Bachelor
graad en titel	Bachelor of Science (BSc)
aantal studiepunten	240 EC
afstudeerrichtingen	n.v.t.
locatie	Den Haag
variant	Voltijd
joint programme	n.v.t.
onderwijstaal	Nederlands
datum audit / opleidingsbeoordeling	24 januari 2019

2. SAMENVATTING

De voltijdopleiding hbo-bachelor Ruimtelijke Ontwikkeling (RO) van De Haagse Hogeschool (HHs) is een van de negen opleidingen RO in Nederland. In De HHs is zij onderdeel van de faculteit Technologie, Innovatie & Samenleving (TIS). Samen met de opleidingen Bouwkunde (B) en Civiele Techniek (CV) vormt Ruimtelijke Ontwikkeling het cluster Built Environment (BE). Er vindt op dit moment een proces plaats om tot steeds meer afstemming en samenwerking te komen in het BE-cluster, waarin overigens alle betrokken opleidingen wel hun eigen karakter behouden.

De leidende context van de opleiding en het curriculum is de 'transitie in de (groot)stedelijke delta' in het algemeen en de Haagse regio in het bijzonder. Daarvoor zijn brede en diepe kennis en vaardigheden op het vakgebied nodig. De opleiding leidt daarom ingenieurs op tot breed inzetbare beroepsprofessionals in de grootstedelijke ruimte met specifieke affiniteit voor de sociale, duurzame en multidisciplinaire aspecten van de daar spelende transformatievraagstukken.

Onderwerp 1: Beoogde leerresultaten

De hbo-bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling heeft de beoogde leerresultaten wat betreft niveau en oriëntatie uitgebreid en helder geformuleerd voor de beroepsuitoefening van de RO-professional. De opleiding heeft vanuit het landelijk afgesproken profiel naar eigen inzicht competenties geselecteerd en in een set uitgewerkt om de persoonlijke ontwikkeling tot een sociaal en maatschappelijk betrokken beroepsbeoefenaar te ondersteunen. Dit onderscheidende aspect ten opzichte van vergelijkbare RO-opleidingen in Nederland geeft richting aan het programma van deze opleiding. De onderzoekscomponent is goed geformuleerd, het internationale aspect mag wat het panel betreft nog wel wat sterker voor het voetlicht komen. Desalniettemin, en ook vanwege de nadruk in de beoogde leerresultaten op de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden om naadloos aan te sluiten op het profiel van de 'sociale technici' die het werkveld graag op de arbeidsmarkt ziet verschijnen, concludeert het panel dat de kwaliteit van Standaard 1: Beoogde leerresultaten **goed** is.

Onderwerp 2: Programma

De nauwe banden met het werkveld zijn nuttig voor de actualiteit en beroepsgerichtheid van de opleiding. Veel van de docenten staan met één been in de beroepspraktijk, de studenten waarderen dat en profiteren ervan. Het praktijkgerichte onderwijs presenteert in samenhangende lesblokken alle thema's, rollen, kennis en vaardigheden aan de RO-professional in spe. De studenten leren die al snel in de studie in te zetten in situaties die de daadwerkelijke praktijk dicht benaderen. Ook de onderzoekscomponent komt voldoende aan bod in het programma.

Al met al is het praktijkgerichte en bij de actualiteit aansluitende programma zodanig opgezet dat de RO-studenten zich er de benodigde beroepskennis en -vaardigheden mee eigen kunnen maken. Het panel komt aldus tot de conclusie dat de kwaliteit van Standaard 2: Oriëntatie programma **voldoende** is.

Volgens het panel zijn alle elementen van kennis en vaardigheden rondom de competenties en aandachtsgebieden in het inhoudelijk consistente en actuele programma aanwezig voor de studenten om zich tot RO-professional te ontwikkelen. De theoretische en praktische onderdelen zijn in balans en kennen binnen de lesblokken een afdoende samenhang. Er is in het programma voldoende aandacht voor internationalisering. De ruimte voor stages en minoren is relatief vrij in te vullen door de studenten, zolang ze er maar de beheersing van hun competenties mee aan kunnen tonen. Over het geheel genomen vindt het auditteam het programma voor de studenten toereikend om de beoogde leerresultaten te realiseren en beoordeelt het de kwaliteit van Standaard 3: Inhoud programma als **voldoende**.

‘Een leven lang (van elkaar) leren’ is de didactische achtergrond van het aantrekkelijke en uitgebalanceerde programma van de opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling, concludeert het panel. Het praktijkonderwijs staat dicht bij de realiteit van de beroepspraktijk en de opdrachten komen van reële opdrachtgevers. Deze praktijkgerichte insteek waarderen de studenten zeer. Een brede waaier aan lesvormen maakt het de studenten mogelijk om alle kennis en vaardigheden te verwerven die een urban professional in het werkveld nodig heeft. Het programma heeft een duidelijke opbouw in niveau als het gaat om zaken als context, complexiteit en zelfstandigheid waarmee de ingenieurs in spe te maken krijgen. Het stimulerende en consistent uitgewerkte programma is zeer studeerbaar, vinden ook de studenten, en daarom beoordeelt het panel de kwaliteit van Standaard 4: Vormgeving programma als **goed**.

De opleiding laat studenten toe op basis van wettelijk vastgelegde instroomeisen die in de OER zijn vastgelegd. In de praktijk blijkt 80% van de instroom afkomstig van de havo. De verwachtingen van de studenten matchen niet helemaal met wat de opleiding te bieden heeft: de één vindt de opleiding te technisch, de ander juist niet technisch genoeg. Betere informatie vooraf en extra motivatie in de startperiode zouden uitkomst kunnen bieden in deze paradoxale situatie. Het panel ziet dat de opleiding nog meer (succesvolle) maatregelen inzet om de nogal hoge uitval aan te pakken, zoals ‘goal setting’ en ‘sense of belonging’. Het auditteam beoordeelt Standaard 5: Aansluiting programma als **voldoende**.

Onderwerp 3: Personeel

De opleiding RO heeft een docententeam dat bevlogen en betrokken is bij alles wat er in de opleiding gebeurt, ook als het gaat over onderwijsvernieuwingen. De docenten zijn vaktechnisch en didactisch goed onderlegd om – zo nu en dan ondersteund door gastdocenten en lectoren – het gehele onderwijs te ontwikkelen en te verzorgen. Dat vinden de studenten ook en zij waarderen de (nieuwe) kennis en ervaringen die de docenten inbrengen vanuit de beroepspraktijk. Door een groeiend aantal instromers ziet de opleiding zich genoodzaakt mee te groeien in de personele bezetting. Bij de werving daarvoor probeert de opleiding zoveel mogelijk nieuwe en brede expertise binnen te halen. Ook wil de opleiding het belang van onderzoek verder benadrukken door de (nieuwe) docenten te stimuleren zich aan te sluiten bij kenniskringen of lectoraten.

De werkdruk voor de docenten, onder andere veroorzaakt door hun eigen betrokkenheid en soms tomeloze enthousiasme, is een punt van aandacht. Het panel ziet dat de opleiding deze situatie goed in de gaten houdt en waar mogelijk adequaat reageert met maatregelen. Met zo’n prijswinnend docententeam aan het roer en zoveel betrokkenheid, komt het panel tot de conclusie dat de kwaliteit van Standaard 6: Kwalificaties personeel zonder meer **goed** is.

Onderwerp 4: Voorzieningen

De materiële voorzieningen in het studielandschap van de opleiding RO zijn dik in orde. De prachtige (onlangs vernieuwde) huisvesting, de goed geoutilleerde les- en werkruimten en (gedeelde) laboratoriumvoorzieningen zijn uitstekend voor de verzorging van het onderwijs. Ze vormen een prima omgeving die de RO-studenten nodig hebben om hun einddoel te bereiken. Het panel concludeert dat de kwaliteit van Standaard 7: Huisvesting en materiële voorzieningen **goed** is.

De studiebegeleiding en de informatievoorziening zijn door de opleiding adequaat georganiseerd voor de studenten. De verspreiding van de informatie geschiedt via de uitgebreide ICT-infrastructuur van de hogeschool. De rol van begeleider wordt in de meeste gevallen door docenten van de opleiding verzorgd. Vooral de individuele maatwerkbenadering door de SLB’er via de korte persoonlijke lijnen en de goede (digitale) monitoring van studievoortgang en -resultaten, kunnen op veel waardering van de studenten rekenen. Het panel concludeert dan ook dat de kwaliteit van Standaard 8: Studiebegeleiding en informatievoorziening **goed** is.

Onderwerp 5: Kwaliteitszorg

De kwaliteitszorg in de opleiding RO is gebaseerd op het beleid van de hogeschool en geoperationaliseerd in volledige en korte verbetercycli volgens PDCA-model. Het panel ziet tijdens de audit dat deze zorg voor de kwaliteit bij alle betrokkenen leeft.

Alle onderwijselementen in de lesblokken komen in evaluaties met alle stakeholders voor het voetlicht. Ook alle betrokken commissies schijnen er hun licht op. De verbeteragenda's die dat oplevert, dragen weer bij aan maatregelen en aanpassingen in het onderwijs van volgende jaren. Deze constante aandacht voor kwaliteitszorg van de opleiding, het brede draagvlak dat ervoor bestaat, en de positieve consequenties van alle activiteiten voor het verdere verloop van het onderwijs, brengen het panel tot de conclusie dat de kwaliteit van Standaard 9: Periodiek evalueren **goed** is.

Onderwerp 6: Toetsing

De toetsing en beoordeling van de opleiding zijn prima in orde. De toetsen zijn gevarieerd en sluiten goed aan bij de vakken en projecten, ook wat betreft de beroepscontext. De beoordelingscriteria en -formulieren zijn voor iedereen duidelijk. De studenten weten wat er wordt getoetst. Aan de hand van rubrics beoordelen niet alleen de examinatoren (en andere beoordelaars), maar ook de studenten zelf hun werk. In assessments naar aanleiding van de toetsing en beoordeling komt ook veel nuttige feedback bij de studenten terecht, waarvan zij veel kunnen leren.

De toetscommissie en de examencommissie vervullen met verve hun rol als bewaker van de kwaliteit van de toetsing en beoordeling. Daardoor verloopt het hele proces op rolletjes, en wordt weinig aan het toeval overgelaten. Met name de leerzame zelfreflectie, de nuttige feedbackgesprekken en de mogelijkheid bonuspunten te verdienen, vindt het auditteam bovengemiddeld goede aspecten in de toets- en beoordelingssystematiek. Het panel honoreert dit door Standaard 10: Toetsing als **goed** te kwalificeren.

Onderwerp 7: Gerealiseerde leerresultaten

In hun meesterproeven laten de RO-afstudeerders zien dat ze klaar zijn om het werkveld te betreden als zelfstandige urban professionals. De onderwerpen die zij behandelen zijn relevant, en enkele zelfs bijzonder vanwege het innovatieve karakter of een excellente uitwerking. De uitvoering is aan de maat en op het juiste hbo-bachelorniveau. De beoordeling is navolgbaar, maar wat eindcijfer betreft wel enigszins aan de hoge kant.

De opleiding heeft haar studenten een adequate gereedschapskist meegegeven, ook op het gebied van praktijkgericht onderzoek, en een stevig fundament van actuele kennis en (sociale) vaardigheden. Hierdoor zijn de afgestudeerden gewild op de arbeidsmarkt in het werkveld. Op grond van de kwaliteit van de gerealiseerde leeruitkomsten, beoordeelt het auditteam Standaard 11: Leerresultaten als **voldoende**.

Algemene conclusie

De hbo-bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling van De Haagse Hogeschool leidt beroepsbekwame urban professionals op die met een goedgevulde gereedschapskist vol kennis en vaardigheden de arbeidsmarkt betreden. Daar zijn de Haagse afgestudeerden zeer gewild, vanwege hun grote zelfstandigheid, hun onderzoekende en sociale houding, en hun vermogen om op hbo-niveau te denken (ook *out-of-the-box*) en te werken. De transformatievraagstukken die in de (groot)stedelijke delta spelen, zijn bij hen dan ook in goede handen.

In aansprekend praktijkonderwijs, verzorgd door vakkundige en bevlogen docenten en begeleiders, laat de opleiding alle relevante en actuele thema's in de beroepscontext voorbijkomen. Dit gebeurt in een goed geoutilleerd studielandschap, en is omgeven door betrouwbare en inzichtelijke toetsing en beoordeling. De opleiding leidt zodoende 'sociale technici' op tot de breed inzetbare urban engineers waarop het werkveld zit te wachten.

Op grond van het bovenstaande en met inachtneming van de beslisregels van de NVAO, adviseert het auditpanel de NVAO om de hbo-voltydopleiding Bachelor Ruimtelijke Ontwikkeling van De Haagse Hogeschool, crohonummer 30038, opnieuw voor een periode van 6 jaar te accrediteren.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter te Den Haag op 23 april 2019.

3. INLEIDING

Dit beoordelingsrapport is de verslaglegging van een zogenoemde 'Uitgebreide Opleidingsbeoordeling' van de hbo-opleiding Bachelor Ruimtelijke Ontwikkeling van De Haagse Hogeschool. Deze is op 24 januari 2019 uitgevoerd in Den Haag door een auditpanel van onafhankelijke deskundigen (zie bijlage IV voor de panelleden).

De beoordeling vond plaats in het kader van een clustervisitatie, waarbij hbo-opleidingen met een vergelijkbare onderwijsinhoud in één (sub)cluster in een bepaalde periode worden gevisiteerd door panels bestaande uit zoveel mogelijk dezelfde deskundigen. Doel hiervan is de scherpte en de vergelijkbaarheid van de oordelen te bevorderen.

Het rapport behandelt achtereenvolgens de bevindingen, overwegingen en conclusies van het auditpanel over de hbo-opleiding Bachelor Ruimtelijke Ontwikkeling op de elf NVAO-kwaliteitsstandaarden, geclusterd in de volgende onderwerpen: 'beoogde leerresultaten', 'programma', 'personeel', 'voorzieningen', 'kwaliteitszorg', 'toetsing' en 'gerealiseerde leerresultaten'. Het auditpanel heeft voor de beoordeling het beoordelingskader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)¹ gebruikt.

De hbo-opleiding Bachelor Ruimtelijke Ontwikkeling

De voltijdopleiding hbo-bachelor Ruimtelijke Ontwikkeling (RO) van De Haagse Hogeschool (HHS) is een van de 9 opleidingen RO in Nederland. In de HHS is zij onderdeel van de faculteit Technologie, Innovatie & Samenleving (TIS). Samen met de opleidingen Bouwkunde (B) en Civiele Techniek (CV) vormt Ruimtelijke Ontwikkeling het cluster Built Environment (BE). Er vindt op dit moment een proces plaats om tot steeds meer afstemming en samenwerking te komen in het BE-cluster, waarin overigens alle betrokken opleidingen wel hun eigen karakter behouden.

De leidende context van de opleiding en het curriculum is de 'transitie in de (groot)stedelijke delta' in het algemeen en de Haagse regio in het bijzonder. Daarvoor zijn brede en diepe kennis en vaardigheden op het vakgebied nodig. De opleiding leidt daarom ingenieurs op tot breed inzetbare beroepsprofessionals in de grootstedelijke ruimte met specifieke affiniteit voor de sociale, duurzame en multidisciplinaire aspecten van de daar spelende transformatievraagstukken.

Ontwikkelingen sinds vorige audit (2014)

Na de accreditatie van de opleiding Climate & Management in 2014 is besloten om de opleiding voort te zetten onder de naam Ruimtelijke Ontwikkeling. Deze is – in overleg met het werkveld – als zelfstandige opleiding behouden in het BE-cluster, en niet met B en CV samengevoegd tot een brede BE-bachelor.

Enkele van de veranderingen en verbeteringen sinds de vorige audit zijn:

- De samenwerking met de zusteropleidingen in het BE-cluster is verstevigd. Waar mogelijk is er overleg en samenwerking op overlappende gebieden en activiteiten.
- De opdrachtgevers uit het werkveld geven vanuit hun rol in het praktijkonderwijs feedback aan de studenten, de opleiding ondersteunt de student in de verwerking daarvan.
- Enthousiast voert het docententeam allerlei vernieuwingen door in het onderwijs. De docenten werken nauw samen en leren van elkaar bij de ontwikkeling van (nieuw) onderwijs en de inpassing ervan in lesblokken. Ze vinden dit belangrijk voor het uiteindelijke niveau van een student. Hun enthousiasme staat helaas regelmatig op gespannen voet met de werkdruk in het staande onderwijs.

¹ Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Beperkte of Uitgebreide opleidingsbeoordeling, Nederlands-Vlaamse Accreditatie organisatie d.d. september 2016.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving. De uitgangspunten voor de inrichting van de opleiding passen bij de onderwijsvisie en het profiel van de instelling. De beoogde leerresultaten worden periodiek geëvalueerd.

Bevindingen

De opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling (RO) van De Haagse Hogeschool (HHs) leidt studenten op tot beroepsbekwame en maatschappelijk betrokken ingenieurs die aan de slag kunnen als ontwikkelaar, beleidsmedewerker, procesbegeleider of adviseur op het gebied van duurzame gebiedsontwikkeling. Met name aan de sociale vaardigheden van de beroepsprofessional is veel behoefte in het werkveld, zo hoort het panel in diverse gesprekken tijdens de audit. De opleiding wil dan ook vooral 'sociale technici' afleveren op de arbeidsmarkt, en dat vindt het auditteam een goede zaak.

De afgestudeerde urban engineer dient over adequate inhoudelijke technische kennis en praktische vaardigheden te beschikken. Daarnaast moet hij² in staat zijn vakgebieden en systemen aan elkaar te koppelen. Daarvoor mag inzicht in de processen en procedures natuurlijk niet ontbreken. Ook samenwerking met andere disciplines en specialisten is nodig omdat in de maatschappelijke vraagstukken in het werkveld de vakgebieden elkaar vaak overlappen. Dat gebeurt in de opleiding vooral binnen het domein Built Environment (BE), waarin RO nauw samenwerkt met Bouwkunde (B) en Civiele Techniek (CV).

Het werkveld juicht het toe dat deze drie opleidingen in het domein zelfstandig zijn, en niet samengevoegd tot een brede BE-bacheloropleiding. Het panel merkt tijdens de audit dat de samenwerking met de zusteropleidingen in het domein en met het bedrijfsleven en de overheid in het werkveld soepel verloopt. Er is ook afstemming met de zusters op didactisch, inhoudelijk en organisatorisch vlak, wat het panel een sterk punt vindt in de opleiding. De multidisciplinaire aspecten zijn terug te zien in de beoogde leerresultaten. De beroepenveldcommissie (zie verderop) met daarin vier vertegenwoordigers uit het werkveld is volgens het auditteam zeer betrokken bij datgene wat de opleiding doet op dit gebied.

Positionering

Binnen het BE-cluster hebben de drie opleidingen een soort gemeenschappelijke positionering die zich uit in het decor en de thema's in de programma's. RO richt zich zodoende in de context van de grootstedelijke delta – met name de Haagse regio – op de thema's: duurzaam bouwen, leven met water, duurzame mobiliteit, en energietransitie.

De focus van de opleiding – die in voorgaande jaren nog vooral op 'het gebouw' was gericht – is opgeschaald naar 'stedelijke ontwikkeling' en ligt nu op het niveau van het gebouwenensemble of hoger, tot op het niveau van een hele wijk. Dat vindt het panel een positieve ontwikkeling.

Het auditteam stelt vast dat RO in Den Haag een heel technische opleiding is, zeker vergeleken met andere RO-opleidingen in Nederland. En binnen de hogeschool, de faculteit TIS en het BE-domein is het juist een niet zo technische opleiding.

² Waar in dit rapport wordt verwezen naar studenten, docenten en andere niet met name genoemde personen in de mannelijke vorm met 'hij', 'hem' of 'zijn', kan in de meeste gevallen ook 'zij', 'ze' en 'haar' gelezen worden.

De 'sociale' insteek in combinatie met de technische elementen van het programma en de projecten verschaft de opleiding volgens het panel een soort nichestatus en een mooie middenpositie in de wereld van RO-opleidingen. In de beoogde leerresultaten zijn zowel de technisch inhoudelijke als de communicatieve en sociale aspecten gebalanceerd vertegenwoordigd. Hierdoor krijgt het begrip 'sociale technici' daadwerkelijk richting en betekenis.

Profilering

Het opleidingsprofiel voor RO is gebaseerd op de landelijk vastgestelde RO-competenties uit het domein Built Environment (het Witte Boekje waarin de voor het beroep benodigde kennis en vaardigheden zijn beschreven). Voor het profiel zijn zoals bij de meeste andere opleidingen in het BE-domein zes technische en drie generieke hbo-competenties gekozen. Om het sociale aspect in de beoogde leerresultaten te benadrukken, heeft de opleiding de generieke competenties breder uitgesplitst en er nog een 'eigen' competentie aan toegevoegd: 'leren en verder ontwikkelen'. Deze laatste is meegenomen uit de oorspronkelijke competentieset van voorloper Climate & Management.

De zes technische beroepscompetenties en de zes algemene competenties (zie de tabellen hieronder) vormen tezamen de basisvaardigheden die de RO-ingenieur in spe moet verwerven en beheersen. Ze zijn volgens het panel adequaat beschreven en voldoen aan het hbo-bachelorniveau binnen de kaders van toepasselijke kwalificatieraamwerken als Netherlands Qualification Framework (NLQF), European Qualification Framework (EQF) en de Dublin Descriptoren. De oriëntatie van de opleiding is in lijn met de visie en kaders van de hogeschool en de faculteit TIS en met het internationale model voor technisch onderwijs voor ingenieurs CDIO (Conceive - Design - Implement - Operate). Dit onderwijsmodel legt bijzondere nadruk op persoonlijke ontwikkeling in combinatie met technische kennis, en sluit nauw aan bij de zes algemene competenties.

Technische competenties
<p>Initiëren en sturen</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kan ruimtelijke opgaven signaleren en agenderen. Deze vraagstukken kunnen op zowel een concrete als abstract niveau voorkomen en meerdere componenten bevatten, zoals demografische, economische, sociale, technische, ecologische en politieke vragen. ○ Kan de aanleiding van de opgave benoemen en de relevantie van het vraagstuk beschrijven. ○ Kan daardoor de ruimtelijke opgave in een bredere maatschappelijke context plaatsen.
<p>Ontwerpen</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kan vanuit een beschrijving van de opgave en kaders waarbinnen de opgave moet worden opgelost, deze conceptualiseren, visualiseren en uitwerken tot een plan, model, advies, ruimtelijk of technisch ontwerp. ○ Werkt op basis van wensen eisen en verwachtingen, via alternatieven naar een afgewogen keuze. ○ Is zich hierbij bewust van wensen en ontwikkelingen gedurende de levensduur.
<p>Specificeren</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kan op basis van gedefinieerde ruimtelijke vraagstukken de doelstelling vertalen en uitwerken. ○ Werkt vanuit het perspectief van de belanghebbenden, nu en in de toekomst. Dit veronderstelt inzicht in de problematiek, kennis van een procesmatige benadering, kennis van economische en technische aspecten, van mogelijke oplossingen en van instrumenten. ○ Werkt vanuit een integrale visie op oplossingsrichtingen en haalbaarheid.
<p>Realiseren</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kan op basis van diverse plannen het implementatieproces vormgeven en aansturen. Dit betekent (strategische) plannen en ontwerpen vertalen naar uitwerkingsplannen en -processen. ○ Is in staat belangen van betrokken partijen goed af te stemmen en een project van de initiatief- tot de realisatiefase te begeleiden. ○ Heeft bij dit alles aandacht voor duurzaam beheer.
<p>Beheren</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kan op basis van de opgeleverde kwaliteit een lange termijn beheer- en onderhoudsplan maken, met de bestaande situatie als basis voor behoud en vergroting van waarde. ○ Werkt vanuit het perspectief van de belanghebbenden. Dit veronderstelt inzicht in mogelijke verbeteringen, kennis van economische en technische aspecten en kennis van instrumenten.

Technische competenties
<p>Monitoren, toetsen en evalueren</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Is in staat de gekozen oplossingen en bereikte resultaten objectief te evalueren. ○ Is in staat de resultaten op verschillende abstractieniveaus en vanuit het perspectief van verschillende betrokken actoren uit te werken. Kan dit met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens onderbouwen, en de effectiviteit en efficiëntie van de gekozen oplossingen aangeven. ○ Is op deze wijze in staat aan te geven in hoeverre het ruimtelijk vraagstuk is opgelost, en in welke mate ambities en verwachtingen zijn ingelost. ○ Kan waar mogelijk of nodig vervolgacties definiëren.

Tabel 1 Beroepscompetenties van de Bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling

Generieke competenties
<p>Onderzoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Is in staat een vraagstuk te analyseren en de vraag te identificeren. ○ Kan praktijkgericht onderzoek methodisch opzetten en uitvoeren. ○ Kan relevante gegevens verzamelen en interpreteren met het doel een oordeel te vormen.
<p>Communiceren</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Brengt beroepsgerichte informatie over naar betrokkenen. ○ Is in staat zowel intern als extern te communiceren op een, voor de doelgroep, passende wijze. ○ Kan het gehele communicatiespectrum gebruiken waarop informatie ontvangen, gegeven en gedeeld wordt.
<p>Samenwerken</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Is gericht op samenwerken en constructief afstemmen met medeprofessionals, betrokkenen en de doelgroepen. ○ Kan (bege)leiding geven aan samenwerkingsprocessen. ○ Geeft individuele input ten bate van het geheel.
<p>Managen</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Geeft richting en sturing aan processen om de doelen te realiseren. ○ Is zelfsturend en reflectief op het eigen functioneren. ○ Is proactief, neemt initiatief en kan buiten kaders denken en werken.
<p>Innoveren</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Is in staat een product of proces te innoveren. Dit kan variëren van optimalisering, via verbetering of verandering tot vernieuwing of transitie.
<p>Leren en verder ontwikkelen</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Is in staat zelfstandig te leren en verder te ontwikkelen voor de professionalisering van de eigen beroepsuitoefening. ○ Heeft inzicht in het eigen leren, kennis van leermethoden en vaardigheden om verder te ontwikkelen.

Tabel 2 Generieke competenties bij de RO-bachelor

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding aan de hand van diverse (gedrags)indicatoren de mate van beheersing door studenten van de competenties meet. Hierbij spelen ook de complexiteit van de taak en de context en de mate van zelfstandigheid nadrukkelijk mee. De competenties en de uitwerking daarvan in het onderwijs dekken volgens het panel de kennis en vaardigheden af die de RO-professional nodig heeft voor zijn beroepsuitoefening.

Werkveld

In het werkveld is veel behoefte aan professionals die in staat zijn integraal te denken en multidisciplinair samen te werken. De bredere scope met duidelijk aanwezige sociale aspecten die de opleiding RO – ten opzichte van meer technische opleidingen – heeft gekozen in de beoogde leerresultaten, is daarvoor ideaal, vindt de beroepenveldcommissie (BVC) en ook het auditteam. De BVC vindt dat deze opleiding het goed doet in de “grootste verbouwing van Nederland” die op dit moment gaande is. Er zijn naast technische namelijk ook veel sociale, bestuurs-organisatorische en financiële kanten aan de noodzakelijke transitie op het gebied van klimaat, energie en duurzaamheid.

Onderzoek

Een van de vaardigheden die de opleiding haar studenten wil aanleren, is het verrichten van toegepast praktijkonderzoek. Aan de hand van relevante vraagstukken uit de praktijk leren de studenten systematisch en methodisch onderzoek op te zetten. Het panel ziet deze vaardigheid duidelijk geformuleerd in de beoogde leerresultaten terug.

Internationalisering

Uit bestudering van het zelfevaluatie-rapport van de opleiding leek het panel op te kunnen maken dat de opleiding flinke ambities heeft op het gebied van internationalisering. Maar in de praktijk ligt de context van de opleiding toch vooral in de Haagse regio, zo bleek uit de auditgesprekken. Het panel ziet wel dat de opleiding relaties legt met internationale vraagstukken die bijvoorbeeld in andere delta's in de wereld spelen. Maar het internationale aspect in de studie is niet expliciet in de beoogde leerresultaten beschreven. Een scherpere formulering omtrent de internationale context in de opleiding zou wat het panel betreft niet misstaan.

Weging en Oordeel

De opleiding Bachelor Ruimtelijke Ontwikkeling heeft de beoogde leerresultaten wat betreft niveau en oriëntatie uitgebreid en helder geformuleerd voor de beroepsuitoefening van de RO-professional. De opleiding heeft vanuit het landelijk afgesproken profiel naar eigen inzicht competenties geselecteerd en in een set uitgewerkt om de persoonlijke ontwikkeling tot een sociaal en maatschappelijk betrokken beroepsbeoefenaar te ondersteunen. Dit onderscheidende aspect ten opzichte van vergelijkbare RO-opleidingen in Nederland geeft richting aan het programma van deze opleiding. De onderzoekscomponent is goed geformuleerd, het internationale aspect mag wat het panel betreft nog wel wat sterker voor het voetlicht komen. Desalniettemin, en ook vanwege de nadruk in de beoogde leerresultaten op de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden om naadloos aan te sluiten op het profiel van de 'sociale technici' die het werkveld graag op de arbeidsmarkt ziet verschijnen, concludeert het panel dat de kwaliteit van Standaard 1: Beoogde leerresultaten **goed** is.

4.2. Programma

Standaard 2: Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

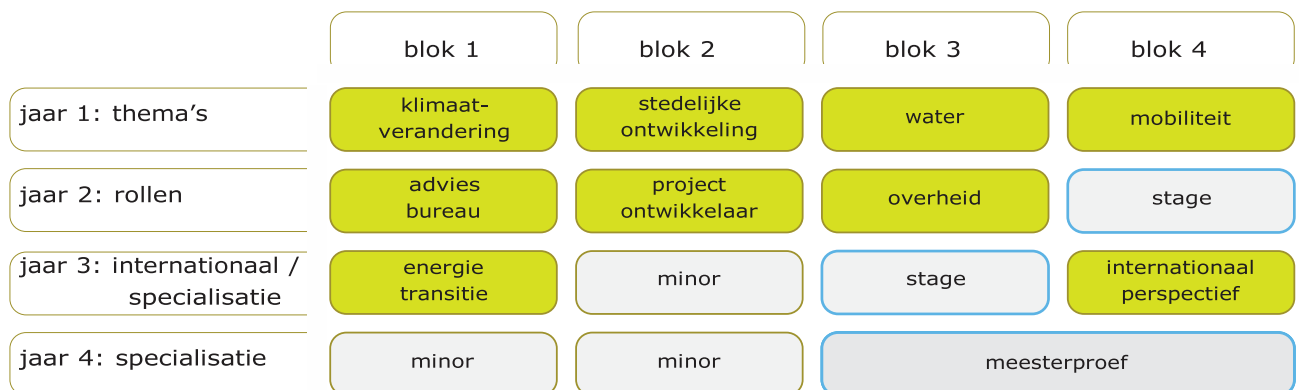
Toelichting NVAO: Het programma sluit aan bij de actuele (internationale) ontwikkelingen, eisen en verwachtingen in het beroepenveld en in het vakgebied. Academische vaardigheden en/of onderzoeks- en/of beroepsgerichte competenties krijgen invulling op een wijze die past bij de oriëntatie en het niveau van de opleiding.

Bevindingen

Met in het achterhoofd de hiervoor genoemde beoogde leerresultaten, is de opleiding druk doende een programma op te stellen en leerdoelen te formuleren waarmee de studenten de kennis en vaardigheden kunnen verwerven om vakbekwame en sociaal betrokken beroepsprofessionals te worden voor de huidige beroepspraktijk. Dat programma heeft namelijk een min of meer nieuwe samenstelling naar aanleiding van de opschaling van het gebiedsniveau, de landelijke afspraken met betrekking tot het beroepsprofiel, en (nieuwe) ontwikkelingen in de actuele beroepspraktijk zoals de uitgebreide transitieproblematiek, duurzaamheid, en dergelijke. Ook de steeds belangrijker multidisciplinaire samenwerking – met name binnen het BE-domein – leidt tot veranderingen in het curriculum. Dit zal echter geen wezenlijk andere onderwerpen in het onderwijs brengen, meent de opleiding. Niet alles uit de oude situatie is in het ronde archief beland, zo merkt het panel, de opleiding heeft duidelijk gekeken wat er nog bruikbaar is en meegenomen kan worden naar het nieuwe curriculum. Het nieuwe programma voor het eerste jaar is nu geheel af, de opleiding is bezig met het tweede jaar.

Opbouw

De opleiding gebruikt voor de vernieuwing van het curriculum van RO het opbouwschema zoals hieronder in figuur 1.

Figuur 1 Opbouw van het programma

Het panel ziet hierin de thema's, de rollen, het internationale perspectief, specialisaties en het afstuderen terugkomen. Het schema illustreert de structuur van het onderwijs voor de verwerving en beheersing van alle benodigde kennis en vaardigheden voor de RO-ingenieur in spe. Met de landelijk afgesproken aandachtsgebieden uit het BE-domein als input voor de inhoud en context heeft de opleiding, zo heeft het panel gezien, zelf een uitgebreide verzameling aandachtsgebieden uitgewerkt en toegespitst op Ruimtelijke Ontwikkeling. Een heel belangrijke daarvan is gebiedsontwikkeling waarbij al vroeg in het programma belangrijke zaken als duurzaamheid, energietransitie en multidisciplinair denken, maar ook andere onderwerpen zoals financiën, onderzoek en procesactoren en -activiteiten bij elkaar komen.

Binnen de lesblokken staat steeds één project – van een reële opdrachtgever uit het werkveld – centraal in een actuele beroepscontext. De studenten kunnen de omringende vaardigheden en kennisvakken direct en betekenisvol in de praktijk brengen, en de cases dienen als uitgangspunt voor verder kennisonderwijs.

Op dit moment is er nog niet een complete landelijk afgestemde BoKS voor RO in de Hoger Onderwijs Groep Bouw & Ruimte. Daarom heeft de opleiding een eigen variant opgesteld en daarin een uitgebreide set van beroepsrollen en -taken beschreven. Daarmee heeft ze ook een gebalanceerde situatie gecreëerd voor de gezamenlijke onderdelen uit het curriculum van de drie opleidingen binnen het BE-domein. Het panel kan dit zeer waarderen.

Praktijkonderwijs

Voor de verwerving van de competenties en het oefenen van de rollen is het praktijkonderwijs voor de studenten erg belangrijk. Er is veel overleg tussen docenten en het werkveld om de cases en projecten zo realistisch mogelijk te laten zijn. Veel van de docenten zijn zelf in de beroepspraktijk werkzaam en/of hebben daar nauwe contacten mee. Dit brengt behalve (nieuwe) opdrachten ook de nodige actualisatie en aandacht voor (nieuwe) trends en ontwikkelingen in het onderwijs. De studenten vinden dit heel nuttig en aangenaam.

Het auditteam stelt met genoeg vast dat veel, misschien wel alle praktijkopdrachten afkomstig zijn van echte opdrachtgevers uit bedrijfsleven en overheid. Het panel heeft aan het begin van de audit een serie korte pitches bijgewoond waarin de studenten hun projecten presenteerden. De studenten lieten allemaal, inclusief de eerstejaars, zien dat zij al heel rolvolwassen kunnen werken. De presentaties gaven het panel meteen een goede indruk van wat er in de opleiding speelt en hoe het praktijkonderwijs georganiseerd is.

Het auditteam ziet dat de opleiding het werkveld, en met name de BVC, nadrukkelijk betreft bij de vertaling van actuele en nieuwe ontwikkelingen naar het programma. De opdrachtgevers in de projecten zijn voor de studenten dan ook heel zichtbaar.

Beroepenveldcommissie

Vanuit dat werkveld zijn diverse vertegenwoordigers actief in de beroepenveldcommissie. Zij vinden dat de docenten over het algemeen up-to-date zijn als het gaat over de actuele beroepspraktijk. Ze willen ook graag helpen om dat zo te houden, en voeren dus regelmatig overleg met de opleiding. De BVC zou wel nog wat meer bedrijfskundige aspecten in het programma willen zien. Die spelen in de beroepspraktijk tegenwoordig vaak een belangrijke rol, laten zij het panel weten.

Ook multidisciplinaire aspecten zijn van belang in de huidige beroepspraktijk. Daarom stimuleert de BVC de samenwerking met de zusteropleidingen binnen het BE-cluster.

De opleiding sluit hierop ook aan in de afstudeerateliërs. Zo is in het kader van gebiedsontwikkeling vaak nauwe samenwerking nodig met Civiele Techniek als het gaat over de infrastructuur. Het panel ziet een voorbeeld van zo'n samenwerking in het Schenkkadeproject in Den Haag.

Onderzoek

De beoogde leerresultaten over onderzoek zijn afdoende geformuleerd, wat tot uiting komt in de verplichte kennis- en vaardigheidsvakken met betrekking tot het opzetten van praktijkgericht onderzoek. Het panel vindt dat de onderzoekscomponent in voldoende mate tot zijn recht komt in het programma. Maar het panel ziet ook dat de samenwerking met lectoraten of onderzoeks- en kenniskringen een nogal incidenteel karakter heeft. Terwijl dit wel nog meer nadruk op de onderzoeksaspecten in het vakgebied zou kunnen leggen. Op dit moment is er eigenlijk alleen nauwer contact met het lectoraat 'Stedelijk Metabolisme', en komen er wat diepere onderzoekscomponenten terug in enkele gastcolleges en minoren.

Er zijn wel ambities om de samenwerking op het gebied van onderzoekonderzoek te verstevigen, bijvoorbeeld door een 'living lab' op te zetten waarin projecten van werkveld, onderzoek en onderwijs samen kunnen komen. Maar die plannen zijn nog niet geconcretiseerd, de curriculumvernieuwing heeft op dit moment hogere prioriteit.

Het management geeft desgevraagd aan dat de samenwerking met de lectoraten al wel wat aangetrokken is, maar dat dit nog wel uitgebreider zou mogen. Ook de BVC heeft niet de indruk dat er op dit moment via de lectoraten veel aan kennisontwikkeling wordt gedaan die de opleiding RO ten goede komt. Dat vindt het panel ook, en beveelt de opleiding daarom aan meer en innigere aansluiting bij relevante lectoraten te zoeken.

Weging en Oordeel

De nauwe banden met het werkveld zijn nuttig voor de actualiteit en beroepsgerichtheid van de opleiding. Veel van de docenten staan met één been in de beroepspraktijk, de studenten waarderen dat en profiteren ervan. Het praktijkgerichte onderwijs presenteert in samenhangende lesblokken alle thema's, rollen, kennis en vaardigheden aan de RO-professional in spe. De studenten leren die al snel in de studie in te zetten in situaties die de daadwerkelijke praktijk dicht benaderen. Ook de onderzoekscomponent komt voldoende aan bod in het programma.

Al met al is het praktijkgerichte en bij de actualiteit aansluitende programma zodanig opgezet dat de RO-studenten zich er de benodigde beroepskennis en -vaardigheden mee eigen kunnen maken. Het panel komt aldus tot de conclusie dat de kwaliteit van Standaard 2: Oriëntatie programma **voldoende** is.

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Toelichting NVAO: De leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.

Bevindingen

Het programma van de voltijdopleiding omvat 240 EC's verspreid over vier studiejaar, waarvan 195 EC's voor de major- en 45 studiepunten voor de minoronderdelen. Binnen de opbouw van het programma (zie figuur 1 in het vorige hoofdstuk) vult de opleiding de lesblokken in volgens het principe van 'constructive alignment' (Biggs & Tang, 2011). Zo komen alle kennis en vaardigheden die de urban professional nodig heeft, aan de orde in leeractiviteiten die geheel gericht zijn op de leerdoelen. De eerste perioden zijn gevuld met vakken op het gebied van kennis en vaardigheden rondom actuele en relevante projecten uit de beroepspraktijk. De balans verschuift verderop in het programma steeds meer naar de praktijkkant. Later in het programma is dan ook ruimte voor verdieping en specialisatie in het vakgebied, en voor stages en minoren. In het laatste jaar legt de student de meesterproef af.

Het decor vormen de thema's klimaatverandering, stedelijke ontwikkeling, energie, water en mobiliteit die de opleiding en het werkveld voor de aankomende beroepsbeoefenaren belangrijk acht. In de in totaal zes projecten vervullen de studenten daarbij de rol of functie van bijvoorbeeld projectontwikkelaar, procesmanager of adviseur, of nemen zij plaats op de stoel van de beleidsmedewerker van de overheid. Tijdens de auditdag heeft het panel vanaf de 42^e verdieping van de Haagse Toren – bijgenaamd 'het strijkijzer', met 132 m een van de hoogste gebouwen in Den Haag – in een presentatie een (letterlijk) overzicht gekregen van alle projecten die op dit moment spelen in de opleiding.

De opbouw en inhoud van het programma geven het programma weliswaar structuur en samenhang, maar die is volgens het panel binnen de lesonderdelen en de lesperioden duidelijker zichtbaar dan over het gehele programma. De schema's bijvoorbeeld waarin alle lesonderdelen en de beroepstaken en -producten (in relatie tot de competenties) zijn uitgewerkt, zijn in principe wel gebaseerd op leerlijnen, maar die ziet het panel niet erg duidelijk terug in de inhoud.

Aspecten als multidisciplinaire samenwerking en internationalisering (zie verderop) ziet het panel wel hier en daar verschijnen in het programma, maar dat zou nog veel gericht in de lesonderdelen en onderwerpen mogen terugkomen.

Stages en minoren

In het programma is plaats voor stages en minoren ingeruimd. De studenten zijn min of meer vrij in het invullen van deze onderwijselementen. Ze vervullen de stages – net als de afstudeeropdrachten – wel bij relevante opdrachtgevers in het werkveld. Vaak zijn de stages en minoren relatief kort, maar de student mag die ook combineren tot één of twee langere. Inhoudelijk mogen studenten hun stages en minoren ook invullen met vraagstukken uit de praktijk van de BE-zusters Bouwkunde of Civiele Techniek, en ook onderwerpen als Ondernemerschap of Globalisering zijn mogelijk. In alle gevallen moeten ze wel duidelijk aangeven welke RO-competenties zij daar gaan verwerven of denken te behalen. Daarvan dient dan bewijs te komen in het opleidingsportfolio. Onderwerpen in de 'vrije ruimte' die te weinig relevantie of relatie hebben met RO kunnen alleen als een extra stage of minor gevolgd worden.

Internationalisering

Ambities ontbreken zeker niet als het gaat om internationalisering in de opleiding. Maar in de praktijk is de oriëntatie op het lokale werkveld nogal prominent. Diverse lesonderdelen zijn in een ruimere (inter)nationale context geplaatst, en de summerschool en een deel van het programma in het derde studiejaar is Engelstalig.

Verder gaat er een heel lesblok over internationale aspecten in het vakgebied, met onderwerpen als Energy Transition, Climate Change in International Perspective en Intercultural Sensitivity. Waarbij de context dan vaak wel weer de Nederlandse situatie is, stelt het panel vast.

Ondanks al deze internationale componenten in het programma merkt het auditteam dat de behoefte bij sommige studenten groter is dan de opleiding aan mogelijkheden biedt. Enkele studenten geven zelfs aan dat het bepaald niet gemakkelijk is/was om projecten of afstudeeropdrachten in het buitenland (en ook tijdig) te regelen. Want het gebeurt wel: er zijn enkele studenten die zijn afgestudeerd in Suriname, in Argentinië en in Spanje. Met (docent)begeleiding daarbij, maar dan wel via Skype.

Het panel verneemt van de opleiding dat die graag met meer partners in het buitenland wil samenwerken. Dat zou een en ander wel gemakkelijker maken voor de studenten. Het auditteam suggereert dat de opleiding hiervoor misschien een beroep kan doen op de internationale netwerken waarover sommige docenten beschikken.

Onderzoek

Zoals het een goede beroepsgeoriënteerde opleiding betaamt, is er volgens het panel in het programma ruime aandacht voor het opzetten en uitvoeren van praktijkgericht onderzoek. In de visie daarover is de opleiding duidelijk: het is zo belangrijk dat er een volledige lesperiode – voorafgaand aan de stage – aan gewijd is. De studenten leren dan de theorie en vaardigheden rondom methoden en technieken van (praktijkgericht) onderzoek. Daarbij is ook aandacht voor literatuuronderzoek en de betrouwbaarheid van bronnen, voor statistische verwerking en analyse, en voor een kritische houding bij de oordeelsvorming.

Maar ook vroeg in het programma is er al aandacht voor onderzoek, zo stelt het panel met genoeg vast: bij de meeste projecten en praktijkopdrachten, zeker die waarbij een gebiedsvisie een belangrijke rol speelt, vindt er eerst onderzoek en/of analyse plaats.

Weging en Oordeel

Volgens het panel zijn alle elementen van kennis en vaardigheden rondom de competenties en aandachtsgebieden in het inhoudelijk consistente en actuele programma aanwezig voor de studenten om zich tot RO-professional te ontwikkelen. De theoretische en praktische onderdelen zijn in balans en kennen binnen de lesblokken een afdoende samenhang. Er is in het programma voldoende aandacht voor internationalisering. De ruimte voor stages en minoren is relatief vrij in te vullen door de studenten, zolang ze er maar de beheersing van hun competenties mee aan kunnen tonen. Over het geheel genomen vindt het auditteam het programma voor de studenten toereikend om de beoogde leerresultaten te realiseren en beoordeelt het de kwaliteit van Standaard 3: Inhoud programma als **voldoende**.

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Toelichting NVAO: De vormgeving van het programma draagt bij aan de realisatie van de beoogde leerresultaten. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten een actieve rol nemen in de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*). De inrichting van de leeromgeving past bij de onderwijsvisie van de instelling.

Bevindingen

Uitgaande van de didactische visie van de HHs biedt de opleiding volgens het panel een aantrekkelijk en uitgebalanceerd programma aan dat uitnodigt om te studeren. De bacheloropleiding RO is evident een competentiegerichte opleiding. Het niveau van beheersing van de competenties in relatie tot de context en de mate van complexiteit en zelfstandigheid neemt gedurende het studieverloop zichtbaar toe. Als ondersteuning en onderbouwing ziet het panel onder andere (theoretische) modellen als Situationeel leiderschap, Active learning - lazy teaching, High impact learning en Blended learning opduiken.

Ingegeven door de veranderingen in het BE-profiel – en in nauw overleg met de opleidingscommissie (OC) – heeft de opleiding het programma opnieuw vormgegeven. De oorspronkelijke lesblokken van 10 weken zijn nu samen genomen in semesters van 20 weken. Door de schaalvergroting in de profilering van gebouw- naar wijkniveau is trouwens ook de inhoudelijke invulling aangepast: in plaats van op 'Duurzaam Bouwen' focust de opleiding nu op 'Duurzame Stedelijke Ontwikkeling'.

Lesvormen

Behalve in traditionele lesvormen als hoor- en werkcolleges, excursies en gastcolleges, verzorgt de opleiding veelvuldig onderwijs in workshops, projectgroepen, practica, laboratoria en ateliers die soms een nogal experimentele of gedurfde vormgeving kennen. Natuurlijk wordt de vorm voor een groot deel bepaald door de inhoud, de context of het niveau met betrekking tot het onderwerp. Maar in sommige gevallen kiest de opleiding voor een heel onconventionele opzet om 'out-of-the-box' te leren denken. Zo ontwikkelen studenten bijvoorbeeld een eigen, soms verrassende kijk op gebiedsontwikkeling door met een dadaïstisch gedicht als uitgangspunt een passend ontwerp in een kijkdoos te maken.

De vorm die de opleiding heeft gekozen voor het praktijkonderwijs komt heel dicht bij de daadwerkelijke beroepspraktijk. Het werkveld levert voor die nuttige context veel input, en ook de docenten met hun eigen netwerken en werkzaamheden in de beroepspraktijk dragen er flinke stenen aan bij. Alle opdrachten komen van reële opdrachtgevers uit het werkveld. De opleiding voegt daar volgens het panel op adequate wijze de op dat moment benodigde lesonderdelen aan toe. Waar mogelijk passen de studenten ook eerder aangeleerde kennis en vaardigheden toe in het praktijkonderwijs. De studenten leren veel van hun docenten en van elkaar, en leren omgaan met authentieke opdrachtgevers en andere betrokkenen. Ze ervaren het praktijkonderwijs dan ook als heel betekenisvol en stimulerend.

Weging en Oordeel

'Een leven lang (van elkaar) leren' is de didactische achtergrond van het aantrekkelijke en uitgebalanceerde programma van de opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling, concludeert het panel. Het praktijkonderwijs staat dicht bij de realiteit van de beroepspraktijk en de opdrachten komen van reële opdrachtgevers. Deze praktijkgerichte insteek waarderen de studenten zeer. Een brede waaier aan lesvormen maakt het de studenten mogelijk om alle kennis en vaardigheden te verwerven die een urban professional in het werkveld nodig heeft. Het programma heeft een duidelijke opbouw in niveau als het gaat om zaken als context, complexiteit en zelfstandigheid waarmee de ingenieurs in spe te maken krijgen. Het stimulerende en consistent uitgewerkte programma is zeer studeerbaar, vinden ook de studenten, en daarom beoordeelt het panel de kwaliteit van Standaard 4: Vormgeving programma als **goed**.

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Toelichting NVAO: De gehanteerde toelatingseisen zijn realistisch met het oog op de beoogde leerresultaten.

Bevindingen

Voor de toelating tot de opleiding hanteert de opleiding getuige de OER de wettelijke eisen: havo, vwo (profiel Natuur & Techniek of Economie & Maatschappij) of mbo 4. In de praktijk bestaat zo'n 80% van de instroom uit havisten, de overige komen uit mbo, vwo, (andere) hbo of universiteit, een enkeling verschijnt aan de poort na een periode te hebben gewerkt. Op open dagen en via proefstuderen of meelopen kunnen potentiële instromers kennismaken met de opleiding. Na inschrijving vindt er nog een 'Meet & Match'-bijeenkomst plaats. Dan test de opleiding onder andere of er een goede match is op wiskundig gebied. Want ook bij RO speelt het vak Wiskunde een belangrijke rol. Via een instaptoets stelt de opleiding het niveau vast, en als de (aankomende) student die niet haalt, is daarna het vak Wiskunde in het programma verplichte kost.

Uitval

Maar ondanks de goede voorbereiding en oriënterende mogelijkheden is er toch een behoorlijk hoge uitval, heeft het panel gezien. Het opleidingsmanagement heeft hiervoor twee nogal paradoxale oorzaken gevonden. Zo'n 40% van de uitvallers blijkt moeite te hebben met (het niveau van) wiskunde en/of natuurkunde, en vindt de studie te technisch. Een groep van ongeveer dezelfde grootte vindt de opleiding juist niet technisch genoeg. Het panel vindt het wel een punt van aandacht: kennelijk is er een mismatch tussen wat de instromers verwachten en wat de opleiding te bieden heeft.

Nu is de uitval vooral in de eerste helft van het eerste jaar erg hoog: in die periode leidt dat niet meteen tot onoverzienbare problemen. Maar het maakt de hoge uitval er niet minder om. Daarom heeft de opleiding voor de bestrijding van de uitval wat andere maatregelen op de verbeteragenda gezet. Naast betere informatie tijdens de voorlichting, moet de opleiding al direct na aanvang van de studie meer nadruk leggen op de motivatie en het juiste verwachtingspatroon van de starter. Succesvolle methoden van aanpak zoals 'goal setting' en 'sense of belonging' (waarbij ouderejaars de eerstejaars helpen) en promoten van de studievereniging Atlantis, kunnen daarbij van pas komen. Goede zaak, vindt het panel. Overigens is het ook heel nuttig dat wis- en natuurkunde nu meer geïntegreerd is in opdrachten, bijvoorbeeld als een vaardigheid in een kennisonderdeel. Daar is iedereen – of die nu vindt dat de opleiding te veel of juist te weinig technisch is – bij gebaat.

Betrokkenheid

De studenten die de opleiding daadwerkelijk (gaan) volgen, zijn over het algemeen zeer betrokken en gemotiveerd. Enkele enthousiaste studenten stromen door naar belangrijke organen in de opleiding zoals de opleidingscommissie. Die speelt een heel actieve rol in de opleiding. Voor zover dat uit de NSE is op te maken, zijn de studenten volgens het panel tevreden over de aansluiting van hun vooropleiding op de RO-opleiding. Ook de alumni zijn daar tevreden over, wat bijvoorbeeld blijkt tijdens hun bemoeienis bij de instroomactiviteiten en ook door hun blijvende betrokkenheid in gastcolleges en ondersteuning bij het onderwijs nadat zij al op de arbeidsmarkt actief zijn geworden.

Weging en Oordeel

De opleiding laat studenten toe op basis van wettelijk vastgelegde instroomeisen die in de OER zijn vastgelegd. In de praktijk blijkt 80% van de instroom afkomstig van de havo. De verwachtingen van de studenten matchen niet helemaal met wat de opleiding te bieden heeft: de één vindt de opleiding te technisch, de ander juist niet technisch genoeg. Betere informatie vooraf en extra motivatie in de startperiode zouden uitkomst kunnen bieden in deze paradoxale situatie. Het panel ziet dat de opleiding nog meer (succesvolle) maatregelen inzet om de nogal hoge uitval aan te pakken, zoals 'goal setting' en 'sense of belonging'. Het auditteam beoordeelt Standaard 5: Aansluiting programma als **voldoende**.

4.3. Personeel

Standaard 6: Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Toelichting NVAO: De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen. Het personeelsbeleid draagt daar aan bij. Er is voldoende personeel beschikbaar om de opleiding te verzorgen en de studenten te begeleiden.

Bevindingen

Het panel ontmoet tijdens de audit een enthousiast en bevlogen docententeam. Er heerst een groot saamhorigheidsgevoel, en iedereen werkt (mee) aan de veranderingen die in de opleiding plaatsvinden. Het opleidingsmanagement meldt met trots dat deze groep docenten in 2018 de hogeschoolprijs voor Beste Team heeft gewonnen. Dat vindt het auditteam een compliment waard. Die prijs heeft het team hoogstwaarschijnlijk (mede) te danken aan hun motto: 'onderwijs is onze hobby'. Dat ziet het panel terug in de houding en werkzaamheden van de zeer betrokken docenten, met name op het gebied van onderwijsvernieuwing.

Weekstart

Alle activiteiten van het team staan aan het begin van elke week centraal in het weekstart-overleg. Daarin overleggen de docenten samen over het onderwijs en de organisatie, en nemen ze waar nodig maatregelen – veranderingen of verbeteringen – op bepaalde kwesties. Ook punten op de verbeteragenda voor de langere termijn blijven niet onbesproken: denk aan professionaliseringskwesties als bijblijven en gerichte kennisontwikkeling, of het verlagen van de werkdruk (zie verderop).

Het opleidingsmanagement speelt meestal een faciliterende rol, zo hoort het auditteam, vooral als het gaat om onderwijsvisie, toetsing, en dergelijke. Het docententeam kan zelf veel beslissingen nemen waarbij ze trouwens vaak sturen op informatie uit het werkveld. Dat vindt het panel een goede zaak.

Capaciteit

Het team is de afgelopen jaren in aantal toegenomen, en bestaat nu uit 13 docenten. Het merendeel is mastergeschoold – enkelen zijn daar nog mee bezig – en beschikt over de benodigde didactische bevoegdheid blijkens een certificaat BDB of PDV. Tezamen dekken de docenten met hun expertise, ervaring en deskundigheid alle thema's, beroepstaken en rollen in de opleiding af, zo kan het panel opmaken uit de cv's en beschrijvingen van de betrokkenen. Naast de verzorging van de lesonderdelen door het vaste docententeam zijn er ook gastcolleges op bepaalde (gelieerde en relevante) vakgebieden. De gastdocenten zijn voor het merendeel afkomstig uit het werkveld, uit lectoraten of uit de zusteropleidingen binnen het BE-cluster. Het panel ziet dat er voldoende menskracht aanwezig is om het onderwijs in al zijn facetten te ontwikkelen en te verzorgen.

Door de aanhoudende groei van het aantal instromers, blijft het team meegroeien. Een prettige bijkomstigheid is dat door het aantrekken van nieuwe collega's weer veel nieuwe kennis en expertise in de opleiding is gekomen die aansluit bij de (nieuwe) ontwikkelingen in het werkveld. Bij de continue werving van docenten – zo maakt de opleiding onder andere via een video duidelijk aan het panel – zijn kwaliteiten als teamspeler, inhoudelijke expertise, ervaring in onderwijs en/of werkveld, affiniteit met onderzoek, en vooral studentbetrokkenheid belangrijke selectiecriteria. Het strategisch personeelsplan van de hogeschool is daarbij een stevige basis. Trouwens ook voor het opleidingsmanagement dat bij de werving brede strategische kennis en oriëntatie op het RO-vakgebied voorop stelt. Een voorbeeld van een resultaat van die aanpak is het nieuwe vak Circulaire RO dat ondertussen door drie docenten vanuit verschillende invalshoeken wordt gedoceerd, bijvoorbeeld vanuit gebiedsontwikkeling of in het kader van circulaire economie.

Studenten

Door de kleinschaligheid van de opleiding zijn er korte lijnen tussen studenten, docenten en het management, zo verneemt het panel in de diverse gesprekken. Dat is prettig in de sfeer van 'open deuren' en 'ons kent ons' die de hele opleiding uitademt. Het panel denkt dat het belangrijk is om die voordelen van de kleinschaligheid overeind te houden, ook als er groei plaatsvindt.

De studenten waarderen de ervaringen uit de beroepspraktijk die de docenten regelmatig ter illustratie gebruiken in lesonderdelen. Over het algemeen zijn zij tevreden over de (vakinhoudelijke en didactische) deskundigheid en het enthousiasme van het docententeam, zo kan het panel uit evaluaties (waaronder de NSE) opmaken.

Werkdruk

Maar het 'prettige' verschijnsel 'iedereen kent iedereen' kan ook de werkdruk verhogen, met name de tijdsdruk die op bepaalde werkzaamheden staat. De grote betrokkenheid betekent immers meestal veel en extra sociale contacten.

De werkdruk in de opleiding is sowieso redelijk hoog, komt in diverse gesprekken tijdens de audit naar voren. De docenten vervullen dan ook vele rollen in het onderwijs en de organisatie: vakdeskundige, onderwijsverzorger, student- en practicumcoach, coördinator of SLB'er. En niet te vergeten natuurlijk hun rol als onderwijsontwikkelaar. Zij maken in veel gevallen hun eigen lesmateriaal, met name als het gaat om (nieuwe) trends of ontwikkelingen in de beroepspraktijk. Sommigen schrijven voor bepaalde onderwerpen of thema's zelfs complete boeken, zoals over 'Duurzame Mobiliteit' waarvoor nog geen standaardwerk op de markt beschikbaar was.

Het opleidingsmanagement denkt dat de hoge werkdruk overigens ook kan voortkomen uit de hoge kwaliteitsambities. Een flink deel van de werkdruk is namelijk te relateren aan het enthousiasme van de docenten voor onderwijsvernieuwing, en zij ervaren hun 'hobby' nu eenmaal niet zozeer als een belasting. Volgens de leiding moeten de docenten bij al dat enthousiasme ook leren los te laten of keuzes te maken om de werkdruk niet onnodig te laten toenemen.

Het management evalueert en analyseert de situatie op de werkvloer regelmatig, en constateert dat de verhoogde werkdruk gelukkig niet tot uitval in het docententeam leidt.

Professionalisering

De verhoogde werkdruk kan volgens de opleidingsmanagers echter wel ten koste gaan van de professionalisering zoals BKE/SKE-scholing. Om dat te voorkomen ligt er nu een plan op tafel om de BKE-training in company te laten verzorgen. Dat werkt tijdsbesparend en zo kan het reguliere programma gewoon doorgang vinden. In het overleg met de docenten heeft het management nog meer verbeterpunten voorgesteld, zo verneemt het panel. Een voorbeeld daarvan is een plan om docenten in duo's samen te laten werken met vakgenoten van andere opleidingen binnen het BE-cluster. Zo'n uitwisseling of samenwerking kan aardig wat (werk)druk van de ketel halen.

Voor het actueel houden van vakkennis, beroepservaring en ontwikkelingen in het werkveld zijn de docenten in principe zelf verantwoordelijk. De opleiding vindt het in het licht van deskundigheidsbevordering belangrijk dat de (huidige en nieuwe) docenten adequaat invulling kunnen geven aan de onderzoekscomponent in de opleiding. Daarvoor moet de collega (in spe) beschikken over ervaring en/of ambitie op dat gebied, bijvoorbeeld door deelname of bijdragen aan lectoraten en/of kenniskringen. Er zijn op dit moment wel contacten tussen de docenten en lectoren, maar die uiten zich vooral in contacten in de teamkamer en tijdens gastcolleges. Sommige lectoren dragen bij aan het onderwijs op het gebied van onderzoek. Verder zijn er enkele studenten die afstuderen bij een lectoraat, en sommige docenten doen zelfstandig onderzoek in samenwerking met een lectoraat of kenniskring. Een voorbeeld daarvan is de samenwerking in het netwerk van het lectoraat 'Sustainable City'.

Het opleidingsmanagement wil graag nog veel meer aandacht voor onderzoek zien bij de docenten.

Het panel denkt dat dit kan door veel en vaak toenadering en samenwerking te zoeken bij de lectoraten. Daardoor kan de opleiding de vele (nieuwe) technologische ontwikkelingen in de beroepspraktijk blijven volgen, docenten en studenten stimuleren aan onderzoek deel te nemen, en ook nog eens het onderwijsprogramma waar nodig actualiseren. Drie vliegen in één klap.

Weging en Oordeel

De opleiding RO heeft een docententeam dat bevlogen en betrokken is bij alles wat er in de opleiding gebeurt, ook als het gaat over onderwijsvernieuwingen. De docenten zijn vaktechnisch en didactisch goed onderlegd om – zo nu en dan ondersteund door gastdocenten en lectoren – het gehele onderwijs te ontwikkelen en te verzorgen. Dat vinden de studenten ook en zij waarderen de (nieuwe) kennis en ervaringen die de docenten inbrengen vanuit de beroepspraktijk. Door een groeiend aantal instromers ziet de opleiding zich genoodzaakt mee te groeien in de personele bezetting. Bij de werving daarvoor probeert de opleiding zoveel mogelijk nieuwe en brede expertise binnen te halen. Ook wil de opleiding het belang van onderzoek verder benadrukken door de (nieuwe) docenten te stimuleren zich aan te sluiten bij kenniskringen of lectoraten.

De werkdruk voor de docenten, onder andere veroorzaakt door hun eigen betrokkenheid en soms tomeloze enthousiasme, is een punt van aandacht. Het panel ziet dat de opleiding deze situatie goed in de gaten houdt en waar mogelijk adequaat reageert met maatregelen. Met zo'n prijswinnend docententeam aan het roer en zoveel betrokkenheid, komt het panel tot de conclusie dat de kwaliteit van Standaard 6: Kwalificaties personeel zonder meer **goed** is.

4.4. Voorzieningen

Standaard 7: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Toelichting NVAO: De huisvesting van de opleiding en de voorzieningen passen bij de beoogde leerresultaten en de onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

In de Haagse hogeschool is de afgelopen tijd stevig verbouwd. Daardoor heeft de opleiding RO een volledig vernieuwde en verduurzaamde huisvesting gekregen. Het panel is hier zeer enthousiast over, en ziet dat de nieuwe omgeving ten opzichte van de oude situatie duidelijk op een hoger niveau is terechtgekomen. Het studielandschap waarin studenten en docenten samenwerken en waar ook de ontmoetingen plaatsvinden met lectoren, gastdocenten en vertegenwoordigers uit het werkveld, zijn uitermate prettig. De lesruimten zijn goed geoutilleerd, en ook in de werkruimten zijn de voorzieningen prima. Het panel spreekt zijn waardering uit voor de onconventionele werkruimte in de centrale hal van het hogeschoolgebouw, waarin ook de RO-studenten buiten gangbare kaders en platgetreden paden leren denken.

De opleiding heeft toegang tot een grote werkplaats, een fysisch lab en een 3D-lab waarin veel gereedschappen, faciliteiten en apparatuur ter beschikking staan voor de studenten. Veel van de voorzieningen zijn binnen de hogeschool gedeeld met andere opleidingen. Zo kan de opleiding RO bijvoorbeeld gebruikmaken van het M-lab (Materiaalkunde) en het Innovation Lab van de zusteropleidingen in het BE-cluster. Dit is volgens het panel zeer te waarderen, want dat vergroot de 'slagkracht' van de opleiding.

Weging en Oordeel

De materiële voorzieningen in het studielandschap van de opleiding RO zijn dik in orde. De prachtige (onlangs vernieuwde) huisvesting, de goed geoutilleerde les- en werkruimten en (gedeelde) laboratoriumvoorzieningen zijn uitstekend voor de verzorging van het onderwijs. Ze vormen een prima omgeving die de RO-studenten nodig hebben om hun einddoel te bereiken. Het panel concludeert dat de kwaliteit van Standaard 7: Huisvesting en materiële voorzieningen **goed** is.

Standaard 8: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Toelichting NVAO: Studenten ontvangen een passende begeleiding (ook in het geval van een functiebeperking). De informatievoorziening van de opleiding is adequaat.

Bevindingen

Gezien de korte lijnen in de relatief kleinschalige opleiding, is er veel persoonlijk contact tussen alle betrokkenen. Dat maakt ook de individuele begeleiding van de studenten gemakkelijk. De docenten kunnen verschillende rollen vervullen als begeleider bijvoorbeeld in de lesblokken of tijdens de projecten, maar ook als studieloopbaanbegeleider (SLB'er). In die laatste rol is de insteek wat ruimer en meer op de persoonlijke omstandigheden gericht. Denk dan aan (dreigende) studieovertraging, functionele beperkingen of een combinatie met een topsportcarrière. Zijn ondersteuning is geïntegreerd in het onderwijs, en omvat ook bemoeienis met 'sense of belonging' (groepswork, netwerken, learning communities), autonomie (ambities, doelen en talenten) en de ontwikkeling van persoonlijke skills (kritische houding, communicatieve vaardigheden, interculturele sensitiviteit, reflectie, en dergelijke). De individuele benadering betekent dat een begeleider de student in veel gevallen adequaat kan helpen om sterktes te benutten en eventuele zwakheden te verbeteren. De SLB'er begeleidt ook de keuzes van studenten voor het invullen van de stages en minoren. Het panel vindt dat een goede zaak, want de student moet motiveren waarom hij bepaalde onderwerpen wil volgen en welke competenties hij daarin aan bod wil laten komen. Er bestaat altijd een kans dat zo'n keuze wordt afgekeurd, en dan kan wat extra begeleiding wellicht soelaas bieden.

Informatie

Alle (algemene en studiegerelateerde) informatie over de hogeschool en de opleiding kunnen de studenten vinden op het intranet. Ook de organisatorische informatie rondom roosters, ziekmeldingen, planning en inschrijving voor toetsen, en dergelijke zijn in dit studentennet terug te vinden.

Vanuit het intranet is er een rechtstreekse koppeling met de digitale leeromgeving Blackboard. Daarin is per vak en lesonderdeel alle informatie te raadplegen, zoals de studiehandleiding, de te bestuderen literatuur, de opdrachten, fora en platformen voor discussie en eventuele assessments.

De studievoortgang en -resultaten worden bijgehouden in het administratiesysteem Osiris van de hogeschool. Stage en afstuderen worden gemonitord via het platform OnStage. Evaluaties vinden voor een groot deel plaats via Google Forms. Voor de verdere organisatorische zaken is een Sharepoint-omgeving ingericht volgens de NVAO-standaarden.

Tevredenheid

De studenten zijn over het algemeen tevreden over de informatievoorziening. Ook de begeleiding stemt tot tevredenheid, zo constateert het panel. Met name de individuele benadering van de SLB'er stellen de studenten zeer op prijs.

Weging en Oordeel

De studiebegeleiding en de informatievoorziening zijn door de opleiding adequaat georganiseerd voor de studenten. De verspreiding van de informatie geschiedt via de uitgebreide ICT-infrastructuur van de hogeschool. De rol van begeleider wordt in de meeste gevallen door docenten van de opleiding verzorgd. Vooral de individuele maatwerkbenadering door de SLB'er via de korte persoonlijke lijnen en de goede (digitale) monitoring van studievoortgang en -resultaten, kunnen op veel waardering van de studenten rekenen. Het panel concludeert dan ook dat de kwaliteit van Standaard 8: Studiebegeleiding en informatievoorziening **goed** is.

4.5. Kwaliteitszorg

Standaard 9: De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Toelichting NVAO: De opleiding organiseert effectieve periodieke feedback die de realisatie van de beoogde leerresultaten ondersteunt. Bij bestaande opleidingen vinden geëigende verbeteringen plaats naar aanleiding van de uitkomsten van de vorige beoordeling. Hierbij worden passende evaluatie- en meetactiviteiten ingezet. De uitkomsten van deze evaluatie vormen aantoonbaar de basis voor ontwikkeling en verbetering. De opleiding legt intern verantwoording af over de bijdrage van de opleiding aan het realiseren van de strategische doelen van de instelling. Kwaliteitszorg verzekert realisatie van de beoogde leerresultaten. Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissies, medewerkers, studenten, alumni en het afnemende beroepenveld van de opleiding actief betrokken. De ontwerpprocessen en de erkenning en borging van de kwaliteit van de opleiding zijn in overeenstemming met de ESG. De opleiding publiceert accurate, betrouwbare en voor de doelgroepen goed toegankelijke informatie over de kwaliteit van de opleiding.

Bevindingen

De korte lijnen in de onderlinge communicatie speelt ook een belangrijke rol in de kwaliteitszorg. De opleiding maakt voor de continue bewaking van de kwaliteit gebruik van de door de hogeschool opgestelde beleidsdocumenten op dit gebied, zoals het Kader Kwaliteitszorg Onderwijs. De eisen daarin zijn voor een groot deel afgeleid van kwaliteitsstandaarden zoals die van de NVAO in het kader van opleidingsaccreditatie en instellingstoetsen, en andere wet- en regelgeving.

De opleiding bespreekt in het weekstart-overleg (zie Standaard 6) en in andere periodieke bijeenkomsten (zoals lesblokevaluaties, zie hieronder) alle kwaliteitsaspecten die aandacht of zorg behoeven. Voor de aanpak kiest de opleiding voor continue (volledige, maar vooral korte) verbetercycli aan de hand van PDCA (Plan-Do-Check-Act). Het instrumentarium daarvoor bestaat onder andere uit eigen evaluaties met studenten en alumni, docenten (ook peers uit andere opleidingen of instellingen), lectoren, werkveldbegeleiders en leden van diverse commissies zoals BVC, OC en EC/TC. Verder spelen (interne en externe) accreditatiecycli, kwaliteitsenquêtes (NSE, Kompas, HBO-monitor) en andere onderzoeken binnen en buiten de hogeschool mee.

Het panel ziet dat de kwaliteitszorgsystematiek aldus breed wordt gedragen, ook door de studenten. Die zijn positief over de kwaliteit van opleiding, en ook over de verbeteringen die worden doorgevoerd, onder andere op hun instigatie.

Lesblokken

Voor het onderwijs betekent monitoring vanuit het kwaliteitsbewakingsysteem operationeel dat elk lesblok als samenhangend geheel per periode wordt geëvalueerd. De verbeterpunten die hieruit voortkomen, vormen de input voor maatregelen of aanpassingen in de lesblokken van het volgende studiejaar. De verbeteragenda komt ook terecht bij de curriculumcommissie en de opleidingscommissie, die dan hun eventuele voorstellen en (verbeter)acties kunnen toevoegen. Zo ontdekte de OC in een evaluatie dat een RO-lesblok (te) veel Bouwkunde-onderwerpen bevatte, waarop de opleiding dat voor de volgende periode aanpaste.

Ook in een informelere sfeer – ‘benen op tafel’-sessies – denken betrokken studenten mee over de invulling van het onderwijs. Zo komt in de evaluatierondes en in diverse denktanks elk aspect van het onderwijs aan bod, en daarmee maakt de opleiding de cirkel rond, concludeert het panel.

Weging en Oordeel

De kwaliteitszorg in de opleiding RO is gebaseerd op het beleid van de hogeschool en geoperationaliseerd in volledige en korte verbetercycli volgens PDCA-model. Het panel ziet tijdens de audit dat deze zorg voor de kwaliteit bij alle betrokkenen leeft.

Alle onderwijselementen in de lesblokken komen in evaluaties met alle stakeholders voor het voetlicht. Ook alle betrokken commissies schijnen er hun licht op. De verbeteragenda's die dat oplevert, dragen weer bij aan maatregelen en aanpassingen in het onderwijs van volgende jaren. Deze constante aandacht voor kwaliteitszorg van de opleiding, het brede draagvlak dat ervoor bestaat, en de positieve consequenties van alle activiteiten voor het verdere verloop van het onderwijs, brengen het panel tot de conclusie dat de kwaliteit van Standaard 9: Periodiek evalueren **goed** is.

4.6. Toetsing

Standaard 10: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De examencommissie oefent haar wettelijke bevoegdheid uit. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

De toetsing in de opleiding RO is gebaseerd op het algemene toetsbeleid van de hogeschool, en op het toetshandboek van de faculteit TIS. Aan dat handboek heeft de opleiding trouwens een prominente bijdrage geleverd. Het panel heeft een steekproef uit de gevarieerde toetswaaier bekeken en concludeert dat de toetsen in al hun vormen prima in orde zijn. Ze zijn ontwikkeld aan de hand van aan de beoogde leerresultaten gerelateerde toetsmatrijzen. Binnen het principe van 'constructive alignment' sluiten ze goed aan bij de leerdoelen en praktijkprojecten. De criteria om de studenten te beoordelen vindt het auditteam helder geformuleerd, en ook hoe de rubrics een rol spelen in de beoordelingen is navolgbaar. De beoordelingsformulieren zijn duidelijk, de invulling ervan meestal ook, maar dat is volgens het panel wel enigszins afhankelijk van de invuller.

Het panel ziet dat de opleiding veel tijd en aandacht besteedt aan de uit de toetsing voortvloeiende feedback naar de studenten toe, bijvoorbeeld via 'assessment for learning'. De opleiding laat de studenten zelf ook hun werk beoordelen (aan de hand van dezelfde rubrics), om dat te vergelijken met de andere beoordelaars. Deze vorm van zelfreflectie vindt het panel een heel sterk punt in de toets- en beoordelingssystematiek.

Die eigen beoordeling gebeurt in eerste instantie voor de hele groep, maar later in de studie ook individueel in afzonderlijke onderdelen. Het panel ziet dat de opleidingscommissie nauwlettend de beoordeling met betrekking tot de individuele bijdrage in de gaten houdt en waar nodig ter discussie stelt.

Toets- en examencommissie

De toetscommissie van de opleiding bewaakt de toets(vorm)en en dat meerdere ogen betrokken zijn bij de ontwikkeling, uitvoering en verwerking ervan. Zij bekijkt ook opleidingsportfolio's en dossiers. Als bij toetsanalyses bijvoorbeeld vreemde of verdachte resultaten aan het licht komen, neemt de commissie zo'n toets als case mee naar het docententeam in het kader van deskundigheidsbevordering en kalibratie. Eventueel levert zij extra ondersteuning voor de ontwikkelaar(s) van het onderwijs voor het volgend jaar. De opleiding faciliteert in dit kader voor de docenten ook trainingen rondom het geven van feedback en organiseren van assessments. Al deze activiteiten passen volgens het panel prima in het plaatje van de continue kwaliteitszorg van de opleiding.

De voorzitter van de toetscommissie zit ook in de examencommissie. Deze opereert op hogeschoolniveau voor vijf opleidingen, waaronder die uit het BE-cluster. De EC kijkt regelmatig mee hoe cijfers tot stand komen, maar controleert vooral de werkwijze en de toepassing van de regels. Daarnaast handelt zij de reguliere verzoeken en bezwaren rondom toetsing af. Ook klachten van studenten die het niet eens zijn met een oordeel (meestal bij een cijfer tussen vijf en zes), komen bij de EC terecht.

Afstuderen

Het afstudeerproces is nauwkeurig vastgelegd in de Handleiding Afstuderen. De hele procedure inclusief de verplichte contactmomenten en de kaders van het afstudeerproject zijn daarin beschreven. Het panel ziet dat alle dimensies van het opleidings- en beroepsprofiel, van de thema's en beroepsrollen en van de competenties in de opleiding erin terug te vinden zijn. Het afstudeerwerk dient gericht te zijn op de schaal van het gebied (tot en met wijkniveau) of op Ruimtelijke Ontwikkeling in zijn algemeenheid.

De 'meesterproef' omvat een startdocument met plan van aanpak, opdracht en context, een procesverslag om de te verwerven competenties aan te tonen, en een projectverslag of beroepsproduct(en) als eindwerk. Er zijn ook verschillende 'go/no go'-momenten ingebouwd in de procedure, ziet het panel.

De eindbeoordeling door de afstudeercommissie gaat over het (eind)niveau van de student op basis van de gerealiseerde competenties, en niet per se het niveau van de afzonderlijke eindproducten. De commissie bestaat uit twee begeleiders/beoordelaars uit de opleiding die door de EC zijn aangewezen als examiner, een begeleider uit het bedrijf waar het afstudeerproject is uitgevoerd, en een externe gecommiteerde (vakspecialist uit het werkveld met kennis en ervaring over het onderwerp van het eindproduct, maar niet betrokken bij het project). Zo borgt de opleiding een gebalanceerde eindbeoordeling van hoge kwaliteit. Ook (een vertegenwoordiger uit) de beroepenveldcommissie oordeelt over de eindproducten in de vorm van een advies dat wordt meegenomen in de eindbeoordeling.

Voordat de student aan het afstuderen mag beginnen, moeten de opleidingscompetenties via de beroepsproducten, de praktijkprojecten en de minoren op niveau zijn aangetoond. Ook in het afstudeerproject moet de student aantonen dat minstens drie van de technische en twee van de generieke competenties op niveau drie zijn behaald.

Het panel waardeert de bonuspunten die de afstudeerders kunnen verdienen. Als een eindwerk in een (gezaghebbend) vakblad of website wordt gepubliceerd, kan het behaalde eindcijfer een punt hoger worden. En ook als het afstudeerwerk direct bij de opdrachtgever inzetbaar of toepasbaar is, levert dat een extra punt op.

Samenwerken in BE-cluster

Vanuit de samenwerking tussen de drie BE-opleidingen heeft de opleiding het mogelijk gemaakt dat studenten samen een multidisciplinair afstudeerproject opzetten. Daarvoor zijn allerlei procedures met betrekking tot afstuderen en beoordeling in overleg met de zusteropleidingen gelijk gemaakt.

Tevredenheid

Volgens de NSE zijn de studenten over het algemeen tevreden met de toetsing en beoordeling (criteria) van de opleiding. Trouwens ook over het brede scala aan toetsvormen, en de informatie en begeleiding daaromheen. Ze beamen in de gesprekken tijdens de audit dat de beroepscontext in de toetsopgaven nuttig en realistisch is.

De studenten waarderen de feedback- en evaluatiemogelijkheden waardoor ze bijvoorbeeld hun eigen studie vorm of richting kunnen geven. Flexibiliteit in de toetsing die de opleiding naar aanleiding van studentevaluaties probeert in te bouwen, komt niet echt uit de verf. De studenten blijven uiteindelijk meestal toch op de gebaande paden, en vragen juist om meer kaders en zekerheid om een goede beoordeling te krijgen.

Weging en Oordeel

De toetsing en beoordeling van de opleiding zijn prima in orde. De toetsen zijn gevarieerd en sluiten goed aan bij de vakken en projecten, ook wat betreft de beroepscontext. De beoordelingscriteria en -formulieren zijn voor iedereen duidelijk. De studenten weten wat er wordt getoetst. Aan de hand van rubrics beoordelen niet alleen de examinatoren (en andere beoordelaars), maar ook de studenten zelf hun werk. In assessments naar aanleiding van de toetsing en beoordeling komt ook veel nuttige feedback bij de studenten terecht, waarvan zij veel kunnen leren.

De toetscommissie en de examencommissie vervullen met verve hun rol als bewaker van de kwaliteit van de toetsing en beoordeling. Daardoor verloopt het hele proces op rolletjes, en wordt weinig aan het toeval overgelaten. Met name de leerzame zelfreflectie, de nuttige feedbackgesprekken en de mogelijkheid bonuspunten te verdienen, vindt het auditteam bovengemiddeld goede aspecten in de toets- en beoordelingssystematiek. Het panel honoreert dit door Standaard 10: Toetsing als **goed** te kwalificeren.

4.7. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 11: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Het eindniveau van de opleiding is over het geheel genomen aan de maat, concludeert het panel op basis van de 15 eindwerken die zijn bekeken. In de afstudeerprojecten laten de studenten zien dat ze de beoogde leerresultaten hebben bereikt, en dat ze op hbo-bachelorniveau kunnen denken en werken in het werkveld. De eindwerken tonen volgens het werkveld en ook volgens het panel aan dat de Haagse urban professionals in spe niet alleen relevante vraagstukken aankunnen, maar hun projecten en activiteiten ook kunnen onderbouwen met adequate theoretische kennis en gedegen praktijkgericht onderzoek. Sommige projecten zijn zelfs boven de maat, bijvoorbeeld omdat het om zeer innovatieve of concurrentiegevoelige vraagstukken gaat, doordat het eindwerk een aantoonbare bijdrage in de organisatie van de opdrachtgever heeft geleverd, of sowieso omdat een project excellent is uitgevoerd en beschreven. Dat merkte het panel ook wel in de beoordelingen en eindcijfers van de eindwerken. Die zijn over het algemeen navolgbaar, maar vallen ook redelijk hoog uit. In sommige gevallen zouden de auditoren wel een puntje lager uitkomen. Een van de eindwerken was zelfs beoordeeld met een 10. Dat betrof een uniek product – zelfs op het niveau van de hele hogeschool – van uitzonderlijk hoge kwaliteit. Het is niet duidelijk of de extra bonuspunten die een student kan verdienen (zie Standaard 10) hierbij nog een rol hebben gespeeld. En of het eindcijfer dan eventueel ook nog op een 11 uit had kunnen komen? Maar, zo beaamt het panel, de opleiding mag er wel trots op zijn.

Zelfstandig

De opleiding geeft aan dat met name de zelfstandigheid van de afstudeerders groot is, zeker ten opzichte van andere (RO) opleidingen, en dat is vertegenwoordigers uit het werkveld ook opgevallen. Dat gecombineerd met hun uitgebreide kennis en vaardigheden in praktijkgericht onderzoek en hun goed ontwikkelde communicatieve en sociale vaardigheden, maakt de RO-afgestudeerden van de HHs zeer gewild op de arbeidsmarkt. Dat blijkt trouwens ook bij de alumni (waarmee de opleiding via LinkedIn contact houdt): zo'n 70% van de studenten heeft binnen drie maanden na afstuderen een relevante baan op het juiste niveau, in een beroepsrol als adviseur, ontwikkelaar, procesbegeleider of beleidsmedewerker. De alumni laten trouwens regelmatig van zich horen in gastlezingen (bijvoorbeeld tijdens proefstuderen van aankomende RO-studenten) of -colleges, en opereren soms als ondersteuner in practica. Ook organiseren, begeleiden of beoordelen ze zo nu en dan stages en afstudeerprojecten, bijvoorbeeld in de rol van vakspecialist of gecommiteerde. De opleiding is zeer blij met al deze activiteiten, en dat kan het panel zich goed voorstellen.

Tevredenheid

Studenten zijn over het algemeen tevreden over het niveau, de inhoud en de vormgeving van de opleiding, zo maakt het panel op uit verslagen en evaluaties. De alumni en ook vertegenwoordigers uit het werkveld geven aan dat de studie RO nauw aansluit bij de beroepspraktijk. In ieder geval is de gereedschapskist waarmee de urban professionals de arbeidsmarkt betreden met veel adequate kennis en vaardigheden gevuld.

Weging en Oordeel

In hun meesterproeven laten de RO-afstudeerders zien dat ze klaar zijn om het werkveld te betreden als zelfstandige urban professionals. De onderwerpen die zij behandelen zijn relevant, en enkele zelfs bijzonder vanwege het innovatieve karakter of een excellente uitwerking.

De uitvoering is aan de maat en op het juiste hbo-bachelorniveau. De beoordeling is navolgbaar, maar wat eindcijfer betreft wel enigszins aan de hoge kant. De opleiding heeft haar studenten een adequate gereedschapskist meegegeven, ook op het gebied van praktijkgericht onderzoek, en een stevig fundament van actuele kennis en (sociale) vaardigheden. Hierdoor zijn de afgestudeerden gewild op de arbeidsmarkt in het werkveld. Op grond van de kwaliteit van de gerealiseerde leeruitkomsten, beoordeelt het auditteam Standaard 11: Leerresultaten als **voldoende**.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

De hbo-bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling van De Haagse Hogeschool leidt beroepsbekwame urban professionals op die met een goedgevulde gereedschapskist vol kennis en vaardigheden de arbeidsmarkt betreden. Daar zijn de Haagse afgestudeerden zeer gewild, vanwege hun grote zelfstandigheid, hun onderzoekende en sociale houding, en hun vermogen om op hbo-niveau te denken (ook *out-of-the-box*) en te werken. De transformatievraagstukken die in de (groot)stedelijke delta spelen, zijn bij hen dan ook in goede handen.

In aansprekend praktijkonderwijs, verzorgd door vakkundige en bevlogen docenten en begeleiders, laat de opleiding alle relevante en actuele thema's in de beroepscontext voorbijkomen. Dit gebeurt in een goed geoutilleerd studielandschap, en is omgeven door betrouwbare en inzichtelijke toetsing en beoordeling. De opleiding leidt zodoende 'sociale technici' op tot de breed inzetbare urban engineers waarop het werkveld zit te wachten.

Op grond van het bovenstaande en met inachtneming van de beslisregels van de NVAO, adviseert het auditpanel de NVAO om de hbo-voltijdopleiding Bachelor Ruimtelijke Ontwikkeling van De Haagse Hogeschool, crohonummer 30038, opnieuw voor een periode van 6 jaar te accrediteren.

6. AANBEVELINGEN

Naar aanleiding van de uitgevoerde audit heeft het panel enkele aanbevelingen voor de opleiding.

Internationalisering

De opleiding besteedt ruime aandacht aan het aspect internationalisering, maar het panel vindt dat zij dat nog wel wat meer mag benadrukken door dat bijvoorbeeld ook in de beoogde leerresultaten duidelijk(er) te formuleren. Dat geldt in mindere mate trouwens ook voor de multidisciplinaire aspecten in de opleiding.

Om het de studenten wat makkelijker te maken internationale contacten te leggen, zou de opleiding ook best gebruik mogen maken van de uitgebreide internationale netwerken waarover sommigen van de docenten zeggen te beschikken.

Lectoraten

Op zich is de onderzoekscomponent inhoudelijk relevant en toereikend aanwezig in de opleiding. Maar de aansluiting en samenwerking met lectoraten of onderzoeks- en kenniskringen is mager. Het panel beveelt dan ook aan om die relaties op te zoeken en te verstevigen. Dit zal ook de kennisontwikkeling en onderzoekscomponent in het programma verder versterken.

BIJLAGE I Scoretabel

Scoretabel paneloordelen Haagse Hogeschool hbo-bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling voltijd	
Onderwerpen / Standaarden	Oordeel
Beoogde leerresultaten	
Standaard 1. Beoogde leerresultaten	G
Programma	
Standaard 2. Oriëntatie programma	V
Standaard 3. Inhoud programma	V
Standaard 4. Vormgeving programma	G
Standaard 5. Aansluiting programma	V
Personeel	
Standaard 6. Kwalificaties personeel	G
Voorzieningen	
Standaard 7. Huisvesting en materiele voorzieningen	G
Standaard 8. Studiebegeleiding en informatievoorziening	G
Kwaliteitszorg	
Standaard 9. Periodiek evalueren	G
Toetsing	
Standaard 10. Toetsing	G
Gerealiseerde leerresultaten	
Standaard 11. Leerresultaten	V
Algemeen eindoordeel	V

BIJLAGE II Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma Uitgebreide Opleidingsbeoordeling t.b.v. hbo-bacheloropleiding Ruimtelijke Ontwikkeling – De Haagse Hogeschool

Locatie: Johanna Westerdijkplein 109, 2521 EN Den Haag

Datum: 24 januari 2019

Tijd	Gesprekspartners ³	Onderwerpen
08.00 – 08.15	Inloop en ontvangst auditpanel	- Introductie materialen - Praktische informatie over de dag - etc.
08.15 – 09.00	Auditpanel	- Vooroverleg
09.00 – 09.10	Teamleider Korte introductie onderwijsprogramma Voorstellen studenten / Beroepenveldcommissie	- Volgorde - Onderwerpen - Project - Opdrachtgevers - Vakken - Skills - Thema's - Beroepsrollen
09.10 – 09.40	Studenten / leden Opleidingscommissie (leden BVC luisteren mee)	- Studenten uit ieder jaar vertellen kort over hun projecten
09.40 – 10.10	Beroepenveldcommissie (studenten luisteren mee)	- Korte pitches BVC
10.10 – 10.30	Auditpanel	- Intern overleg
10.30 – 11.00	Management Faculteitsdirecteur Opleidingsmanager Teamleider	- Strategische uitgangspunten in de HHs, faculteit en BE-cluster koppelen aan de opleiding
11.00 – 11.15	Auditpanel	- Intern overleg
11.15 – 12.15	Voorzitter Examencommissie, leden van Toetscommissie en Curriculumcommissie	- Constructive alignment: <ul style="list-style-type: none"> • Leerdoelen • Toetsing • Werkvormen - Kwaliteit
12.15 – 13.00	Auditpanel	- Lunch - Intern overleg - Bestudering documenten ter inzage
13.00 – 13.30	Docenten en studenten	- Rondleiding langs vaklokalen
13.30 – 15.00	Docenten en studenten	- Excursie naar de Haagse Toren ('Strijkijzer') voor overzicht projecten van de studenten in het werkveld in Den Haag - Bespreking beroepsrollen en thema's
15.00 – 15.30	Docenten	
15.30 – 15.45	Auditpanel	- Intern overleg
15.45 – 16.15	Voor wie het betreft	- Pending issues
16.15 – 16.45	Auditpanel	- Voorbereiding terugkoppeling
16.45	Docenten, Studenten, Opleidingsmanagement	- Terugkoppeling

³ NB. In verband met de privacywetgeving zijn hier uitsluitend de functies/rollen van gesprekspartners opgenomen. De namen van de gesprekspartners zijn bij de secretaris van het auditpanel bekend.

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende opleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' van september 2016. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een auditpanel zich bij de uitgebreide opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het panel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

Op basis van de door opleiding verstrekte documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de betreffende opleiding.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en – daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft – ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditpanel met inachtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

In de Zelfevaluatie van de opleiding is een apart studentenhoofdstuk opgenomen.

Afstemming deelpanels binnen het cluster

Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de panels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon als NQA en door de inzet van getrainde voorzitters.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgenomen in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2016'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één croho-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Eindoordeel uitgebreide opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' als:
 - standaard 1 onvoldoende is;
 - ten minste zes standaarden 'voldoende' zijn en herstel van de tekortkomingen bij de 'onvoldoende' of 'voldoende onder voorwaarden' standaarden binnen twee jaar niet realistisch en haalbaar is; of
 - minder dan zes standaarden 'voldoende' zijn.
- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'voldoende' indien ten minste zes standaarden 'voldoende' zijn; waaronder in elk geval standaard 1 en herstel van de tekortkomingen bij de 'onvoldoende' of 'voldoende onder voorwaarden' standaarden realistisch en haalbaar is binnen twee jaar.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste alle standaarden minimaal 'voldoende' zijn en 5 standaarden als 'goed' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 11.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste alle standaarden minimaal 'voldoende' worden bevonden en 5 standaarden als 'excellent' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 11.

BIJLAGE III Lijst geraadpleegde documenten

Voorafgaand aan en tijdens de audit zijn onder andere de volgende documenten ingezien:

- Zelfevaluatierapport opleiding
- Domeinspecifiek referentiekader en de leerresultaten van de opleiding
- Strategische plannen
- Schematisch programmaoverzicht
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van leerresultaten, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docenten en studiepunten
- Onderwijs- en examenregeling (OER)
- Overzicht van het ingezette personeel (naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid)
- Overzichtslijst van *alle* eindwerken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid)
- Jaarverslag examencommissie en verslagen opleidingscommissie
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen
- (Afstudeer)handleidingen en (eind)beoordelingsformulieren
- Representatieve selectie van handboeken en overig studiemateriaal

Het auditpanel heeft van vijftien studenten de eindwerken bekeken.

De namen van afgestudeerden en studentnummers van wie het auditpanel het palet aan eindwerken heeft bekeken, zijn om redenen van privacy niet opgenomen in deze rapportage. Namen van de afgestudeerde studenten en evenals de titels van de eindwerken zijn bekend en op te vragen bij de secretaris van het auditpanel.

BIJLAGE IV Overzicht auditpanel

Naam visitatiegroep:	HBO Ruimtelijke Ontwikkeling
----------------------	------------------------------

Korte functiebeschrijvingen (cv's) van de panelleden die deelnamen aan het auditpanel van de in dit beoordelingsrapport beschreven opleiding.

Naam	Korte functiebeschrijving
Dhr. W.L.M. Blomen	De heer Blomen is directeur van de Hobéon Groep en treedt sinds 2004 veelvuldig op als lead-auditor van auditpanels in het kader van accreditatie hoger onderwijs.
Mw. dr.ir. F.A. Nycolaas	Mevrouw Nycolaas is senior stedenbouwkundig ontwerper bij Ruimte en Duurzaamheid van de Gemeente Amsterdam.
Dhr. dr. S.J.H. Majoor	De heer Majoor is lector Coördinatie Grootstedelijke Vraagstukken en directeur interfacultair onderzoek speerpunt Urban Management bij Hogeschool van Amsterdam.
Mw. L. Aartse	Mevrouw Aartse is student Ruimtelijke Ontwikkeling aan de Hogeschool Rotterdam en lid van de opleidingscommissie.

Dhr. dr. P.J.A.M. Scharpff RI	De heer Scharpff is NVAO-getraind secretaris.
-------------------------------	---

Op 17 september 2018 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling van De Haagse Hogeschool, onder het nummer 007188.

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling – anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau – die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl